

NOVE KNJIGE

NEVEN JURICA: »NACRT ANĐELA«,
»August Cesarec«, Zagreb, 1979.

Piše: Tomislav Dretar

Autor ove knjige pjesama posjeduje moći koje njegov erudički potencijal odvajaju od zbiljsko-umnih referenci, ili možda promišljanja, bitka i na kraju ga, ma što o tome mislili drugi, transponiraju u dimenzije poetskog. Tu ukorijenjenost poetskog u umskom autor i sam naglašava dajući naziv koji jeste pravi ključ ovom djelu — NACRT.

Dvočetna slojevitost djela izravan je ispoj dviju tradicija koje se ovdje susreću. S jedne strane, autor istražuje probleme evropskog metafizičkog kruga, a s druge, sve to uranja u relacije istočne tradicije. U kontekstu suvremene zbilje ovaj pjev jest poluknjaz, dosta uspiješan, iako ne i konačan, kidanja veza i dokidanja granica subiektiliteta i njegovog transponiranja, koje je, mora se priznati, dosta često i transliteracija filosofske proze u jednoj razotudenoj poetskoj zbilji. Dostignuti, na taj način, stupanj sublimacije krije u svom bitku ono čega nema na površini ove poezije: vještvo ikodiran emotivni naboj. Tako se događa da odsustvo emocija u osnovnom spoznajno-informativnom sloju otvara šansu jednoj atmosferi koja nas ostavlja u nedoumici, ali to je samo rezav autoru čitalačkim naporima, malo povišenim u odnosu na ono što smo navikli susretati u prvih autorskim knjigama. Iščitavanje otkriva emotivni sloj, kao cilj koji se diferencira u sebi, itražeći od čitaoca da sudjeluje u intencionalnosti djela. Tako se dolazi do poezije koja je negacija svog izvora u umu i njegova transcendencija sebi samoj, u poeziji: svom umsko-emocijonalnom bitku.

Konotacija autorovog svijeta ima čvrste prethodnike u onom evropskom pjesništvu koje čine Georg Trakl, Celan. No, oon što ovog autora ne diže do razini prethodnika, ne bih rekao i učitelja, jeste njegova filosofičnost. Upravo taj početnički grijeh otvara autoru mlesučene mogućnosti koje od njega svakako treba očekivati i zahtijevati.

Pjesnikov svijet sazdan je od igre dvaju elemenata: Svetla i Tame. Ovdje se ne radi o metafizičkim elementima. Pra-Počelo Jurićine poezije jesti djelektički sukob tvorbennih elemenata inkarniranih u andele, bogove... I tu se Jurica vezuje za Rilkea (»svaki andeo je strašan« — Rilke). Mehaničnost njegovih andela jeste autorova borba s najstrašnijim čovjekovim perspektivama. To je Jurićin »obračun s njima«. Mehaničnost koja čini temelj andeoske strukture jeste prava mjeru uspjeha njegove poezije. I zbog toga se lovoj poeziji treba vratići.

Da bi se pronašli pravi ključevi za ovu poeziju treba biti na razini autora, treba vladati baštinom evropske kulture. Junica se javlja kao poeta doctus i put koji vodi k njemu ne ide, kao marodna poezija, od srca k srcu. Ovdje se uводи um i uspostavlja dnevsmjerna višekanalna komunikacija koja ide od uma putem znanja i emocijama da bi rezultirala u jednoj distanciranoj višeslojnoj ispoznavi. Tako je ovo snažna kritika metafizičkog graničinskog poiesisa.

Imaginacija ovog autora ima snage da rastvori zbilju koja mu je data, da je novovo sklapa prema vlastitom »nacrtu« i naseći bićima iz svoje mašte — »andeli«. Transparencynost ovih bića i njihove zbilje me čine i transparentnost autorove pozicije, pogotovo ne njegove namjere. Prozimost se tako javlja kao drugi pol pjesnikovog ikoda. Taj primitivni sloj samo je polaziste koje se prevazilazi u funkciji proizvoda pjesnikove imaginacije, njegovih andela, a ta andeoska funkcija jeste u ponovnom razlaganju jedinom inanovo stvorene zbilje, u pjesnikovoj intencionalnosti. Konačna destruktacija pjesnikova svijeta javlja se čitatelju u svoj svojoj nagoti (Tako nas andeli stapanu u jedan zaljubljeni svemir). I to je onda inanovo zadobijena ljudskost, povratak k sebi iz andeoske otuđenosti, ma kolikko ona sjajna i moćna bila.

Reklji bismo da se pjesnik već na pollasku latiće zadaće, ali to mu i jest zadaća, da ispaja nespojivo. Zato se nacrti andela javlja kao demistifikacija fetiša. Ovog puta je to osveta porobljenog čovjeku koji prepoznaje sebe u onom svom dijelu kojem se nekad klanjao kao božanstvu. Zato će »nad tvojim ublijedelim tragom, samo beskrajni andeli prosutti koju dragocjenu suzuk. I upravo ita helderlinovska suza navješta konačnu pobjedu ljudskosti nad mehaničkim tvorevinama ratia, kojeg ovaj pjesnik odijeva u religijske simbole, mada je jednako to mogao činiti i bilo kojim drugim simbolom otuđene, parcijalne svijesti.

DRAGO IVANIŠEVIĆ: »MNOGI JA«
(MOLTEPLICE IO)
Izdavački centar Rijeka, Rijeka 1979.
Piše: Ivica Župan

Nedavno je u izdanju Izdavačkog centra Rijeka objelodnjeno luksuzno, dvojezično, hrvatsko i italijansko izdanje odabranih pjesama suvremenog hrvatskog pjesnika Drage Ivaniševića (1907). Sastavljen i pišac predgovor Mladen Machiedo napravio je odabir iz Ivaniševićevih zbirki *Zemlja pod nogama* (1940), *Dnevnik* (1957), *Jubav* (1960), *Srž* (1961), *Igre bogova ili pustinje ljubavi* (1967), *Glasine* (1969), *Vrelo, vrelo bez prestanka* (1970), *Od blata jabuka* (1971) i *Historija* (1974). Na ovome su projektu radili najprobraniji naši prevoditelji s italijanskog jezika i, obrnuti, Osvaldo Ramous, Giacomo Scotti, Eros Sequi i Mladen Machiedo. Oni su svoj dio posla obavili više nego profesionalno i sa svoje strane novom projektu dali poseban šarm. Ivaniševićevi stihovi ilustrirani su njegovim nadrealističkim crtačnjama što ih je iljetos pod svojim pseudonirom Albert Jordam izložio u hrvatskoj galeriji *Na bankete*.

Ambiciozni nakladnik uliključio se ovim izdanjem, za razliku od prakse drugih naših izdavača izvan Zagreba, koji se uglavnom preokupiraju pištanju regionalnog značaja, u neka goruća pištanja moderne hrvatske poezije. Izdavanje odabranih pjesama Drage Ivaniševića, natime, ima svoj čvrsti razlog, nije Ivanišević odabran nasumce, ono potiče na nova preispitivanja u prvom redu modernosti, aktualnosti i privlačnosti modernog našeg pjesnikovanja. Ivanišević je izvrstan primjer kako se ono što smio do jučer smatrati avantgardnim, samosvojnim ili u najmanju ruku modernim pristupom poeziji, preko noći potrošilo i malaže mova procenjivanja. S druge strane, Ivaniševićeva poezija svakako ima svoje određeno mjesto u povijesti hrvatske književnosti, za neke je to pjesništvo visoke vrijednosti, za neke nije. Ocjena njezine vrijednosti kretala se od idiotarskih podstavljenja (»hrvatski Hölderlin«), pa do njezina potpunog niodaštavanja (»demodirani avantgardizam bez poezije«).

Svojim sadržajnim i izražajnim svojstvima ova je poezija individualni, bolje reći osobenjački odraz nekih iskustava i ideja francuskih nadrealista i italijanskih hermetista, ali se jednim dijelom masljinja i nadoveze na našu noviju pjesničku baštinu, navlastito na Tina Ujevića. Idejno-tematska razina Ivaniševićeve poezije vrlo je složena i bogata. Sadržaji joj se kreću od estradne poezije vremena (soc-realistički danak koji je i Ivanišević platio) do profilišenih dnevničkih, oporih, nadasne intelektualističkih razmišljanja i satiričkih opaških o svijetu u kojem živimo. Jednako je zanimljivo Ivaniševićovo pjesničko djelo i u vezi s pjesničkim izrazom. Već pri samom preljestavanju ove knjige zamjetljiva je lapidarna konstruktivistička kompozicija njegovih pjesmotvora. Kao avantgardni autor, naš je pjesnik već na samom početku pjesničkog puta ostvario onu vrlo upečatljivu raspoznatljivost o kojoj su mnoge njegove kolege mogile tek sanjati. Postižao je to intelektualistički suhim, šturm, fragmentarnim stilom, koji je bio rezultat jedinstvenih tema i traženja novih putova, a koji će ga poprilično razlikovati od pjesnika njegova naraštaja. Izražavajući fragmentarnost i tjeskobnost vremena u kojem živimo, pjesnik se pomješće služi suhim, rastreganim i nemuzikalnim stilom, neobičnim i impresivnim tiljećima, koji mijede, kao što je to kritika odavno primjetila, znaju preci u nejasnost i prematrpatost. Ivaniševićeva dijalektalna poezija iz zbirke *Jubav* također posjeduje korespondentnost između sadržaja i izričaja. Kao što je škrti i, kao svaka poezija na nariječjima, ograničena u temama, tako je i njezin jezik isciđen, stegnut, rekli **bismo isksapljen, a u stilu dominira deskriptivnost i amegdotičnost**.

Danas, ikada je avantgardnost Ivaniševićeve poezije, a, usput budi rečeno, i drugih naših pjesnika (koje do jučer držasmo stjegonošama modernosti i avantgardizma, tek istvar književne povijesti, njezinu vrisnicu, na žalost, moramo drugačije sagledavati i prosudjivati. U svakom slučaju s mnogo više kritičnosti nego ranije. Prije svega, Ivaniševićeva pjesnička geneza nije onako razgranata i bogata kao što smo do sada bili skloni vjerovati. U svim zbirkama iz kojih je Machiedo odabir prijetljiva su brojna opća mjesta i ponavljanja, doduše dijekle prihvatljuiva, jer iškusni pjesnik svakoj ponovljenoj temi daje novu snagu i novi ton, »podgrijavajući« je novim pjesničkim sredstvima. Formalni odjeci iz poezije bjelosvjetskih uzora (npr. Larca, francuski nadrealisti, Montale i italijanski hermetisti), nekada moguće razumljivi i potrebni, danas također drugačije odzvavajuju.

Poslije čitanja zbirke *Mnogi ja* bjelodano je da su vrijednost i doprinos Ivaniševićeve poezije značajni za moderno hrvatsko pjesništvo, ali u nešto skromnijim oblicima i opsegu nego što se je dosad držalo.